

לימוד והנצחה לעילוי נשמות שלמה וישי קרויזר ז"ל
אחים יקרים ואהובים אשר עלו יחדיו בסערה לגנזי מרומים
מתוך אתר שי לשי"י : shayleshay.co.il

פרשת חיי שָׁרָה — הניחוש של אליעזר

כאשר אליעזר עבד אברהם הגיע לחרון במטרה למצוא אישה ליצחק, הוא עמד על שפת הבאר, והתחייב שהנערה שתגייד "שְׂתֵה! וגם גְּמְלִיךָ אִשָּׁקָה!" – היא תהיה אישה ליצחק.

על המעשה הזה של אליעזר כתב הרמב"ם בהלכות עבודה זרה (פרק יא הלכה ד): וכן המְשִׁים סימנים לעצמו – "אם יארע לי כך וכך, אעשה דבר פלוני, ואם לא יארע לי, לא אעשה", כאליעזר עבד אברהם, וכן כל כיוצא בדברים האלו – הכל אסור; וכל העושה מעשה מפני דבר מדברים אלו – לוקה. לפי הרמב"ם, המעשה שעשה אליעזר אסור מחמת האזהרה בתורה: "לא תִנְחָשׁוּ" (ויקרא יט כו).

הראב"ד בהשגותיו על ההלכה זו התבטא בלשון קשה כנגד הרמב"ם וכתב: אמר אברהם זה שיבוש גדול, שהרי דבר זה מותר... ואיך חשב על צדיקים כמותם עבירה זו! כוונת הראב"ד ב'צדיקים כמותם' לאליעזר וליהונתן בן שאול, שגם הוא עשה לעצמו סימנים כאלה לפני המלחמה שלו בפלשתים: "אם פה יאמרו אֵלֵינוּ 'לִמּוֹ עַד הִגִּיעֵנוּ אֵלֵיכֶם', וְעַמְדָנוּ תַחַתֵּינוּ וְלֹא נַעֲלָה אֵלֵיכֶם. וְאִם פֶּה יֹאמְרוּ 'עָלוּ עָלֵינוּ, וְעָלֵינוּ, פִּי נִתְּנָם ה' בְּיָדֵנוּ, וְנָה לָנוּ הָאוֹת'" (שמואל א יד ח-ט). וסיים הראב"ד, שאם אליעזר ויהונתן היו שומעים מה הרמב"ם כתב עליהם, היו מכים אותו באבוקות של אש!

רבי עובדיה ספורנו סובר כמו הרמב"ם שאסור לעשות סימנים ולומר בדרך ניחוש "אם יקרה כך – אעשה כך וכך", בדומה לאליעזר וליהונתן; אבל אליעזר ויהונתן עצמם לא עברו על איסור "לא תִנְחָשׁוּ", כי הם אמרו כך בדרך תפילה, ותפילה מותרת. אליעזר התפלל שתגיע נערה שתשקה אותו ואת גמליו בנדיבות, וביקש מה' שהיא אכן תתאים ליצחק.

רבי יוסף קארו בפירושו לרמב"ם "כסף משנה" מביא את חילוקו של הר"ן, רבנו ניסים גירונדי, מגדולי הראשונים בספרד, המחלק בין הניחוש האסור לבין מעשהו של אליעזר: הניחוש האסור הוא כשאדם תולה את מעשיו בתנאי שאין לו קשר למעשה, כגון: אדם שיוצא בבוקר מביתו לעבודה ואומר לעצמו, "אם הדבר הראשון שאראה יהיה בצבע שחור – לא אלך לעבודה". אם בגלל חתול שחור שהוא יראה בפתח ביתו, הוא יחזור לביתו ולא ילך לעבודה – הרי שאדם זה עבר על איסור תורה של "לא תִנְחָשׁוּ", כי אין קשר הגיוני בין החתול השחור לבין הליכה לעבודה.

אבל אצל אליעזר היה קשר בין התנאי שהוא עשה לבין המעשה: אליעזר חיפש אישה טובה ליצחק, אישה שיש בה את מידת החסד, והתנאי שאמר אליעזר בהחלט מתאים כדי לבדוק טוב לב ומידת חסד.

ואולם, צריך עיון: מדוע היה לאליעזר כל כך חשוב לבדוק אם הנערה תהיה גומלת חסדים? מדוע הוא לא ביקש לבדוק אם היא חכמה? הרי היא צריכה לבנות יחד עם יצחק אבינו את העם הנבחר, "עם חכם ונבון"! התשובה על כך בדברי רבותינו במסכת יבמות (ע.ט.): שלושה סימנים יש באומה זו – בעם ישראל – רחמנים, ביישנים, וגומלי חסדים.

וב"שולחן ערוך" (אבן העזר סימן ב סעיף ב) נפסק שמי שאינו גומל חסדים – חוששים לייחוסו שמא אינו יהודי!

בפרקי אבות (פרק ב משנה ט) שאל רבן יוחנן בן זכאי את תלמידיו, מה המידה העיקרית והיסודית שידבק בה האדם בשלמות, וכל אחד מהתלמידים ענה את תשובתו. רבי אלעזר בן ערך ענה ש"לב טוב" היא המידה העיקרית שיש לדבוק בה, וזוהי התשובה שמצאה חן ביותר בעיני רבן יוחנן בן זכאי, משום שכל המידות מקורם בליבו הטוב של האדם.

את החשיבות הבסיסית של טוב הלב וגמילות החסדים אנו לומדים בפרשתנו. תכונות אלה של רבקה אמנו הן התשתית של עם ישראל, ובזכותן היא נבחרה להינשא ליצחק אבינו ולהיות שותפה בהקמת עם ישראל.